

ACADEMIA ROMÂNĂ

Comitetul Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii

– Divizia de Istoria Științei –

STUDII ȘI COMUNICĂRI/DIS

Vol. XVII/2024

MEGA

GABRIELA BANU, MAGDA STAVINSCHI, AURELIU GOCI: CONSTANTIN BANU, OMUL CARE A APRINS „FLACĂRA” IUBIRII DE ȚARĂ

Nicolae GEORGESCU¹
nae.georgescu@gmail.com

ABSTRACT: It is more than a century and a half since Constantin Banu was born, more than a century since the literary, artistic and social journal “Flacăra” was published. Much has been written about its director, Constantin Banu, who was always present in the press of the time, and yet so little is known about him. His descendants decided to find out who he was. A professor beloved by his students, an active parliamentarian, a brilliant orator, a talented writer, an idealist? These are questions they are trying to answer, not without difficulty, when so many archives are still unknown, when decades of communism have passed, when a politician in the first half of the 20th century was considered a pariah.

KEYWORDS: Constantin Banu, writer, journalist, Minister of Culture, “Flacara” journal.

„Trei autori în căutarea unui personaj”

Doamna Magda Stavinschi, împreună cu d-na Gabriela Banu, sub ochiul supraveghetor al d-lui Aureliu Goci, toți trei luând cât se poate de în serios, pentru zilele noastre, instrumentele istoriei literare, ne oferă o monografie Constantin Banu care ne atrage atenția prin abundența informației de epocă (preluată, desigur, din arhiva de familie, cele două distinsе doamne fiind urmașele ilustrului politician și scriitor). Cu totul exemplar este tratat sectorul privind viața politică a lui C. Banu, cam ezitant ni se prezintă genealogia autorului, proprietățile și arhiva sa (pentru că documentele nu s-au păstrat iar amintirile vin din surse diferite ca interes), iar latura scriitoricească este o readucere în atenție a sintezelor, câte s-au realizat până acum. Încercăm să ne racordăm, cu informația noastră, la

¹ Nicolae Georgescu, critic literar, membru al Uniunii Scriitorilor

această monografie, în speranța că putem fi de folos într-o eventuală discuție mai largă.

Foto nr. 1 – Coperta cărții, față: Constantin Banu, Omul care a aprins „Flacăra” iubirii de țară. Autori: Gabriela Banu, Magda Stavinschi, Aureliu Goci, Ed. Eikon, București, 2023, 174 pg., ISBN 978-606-49-0996-1

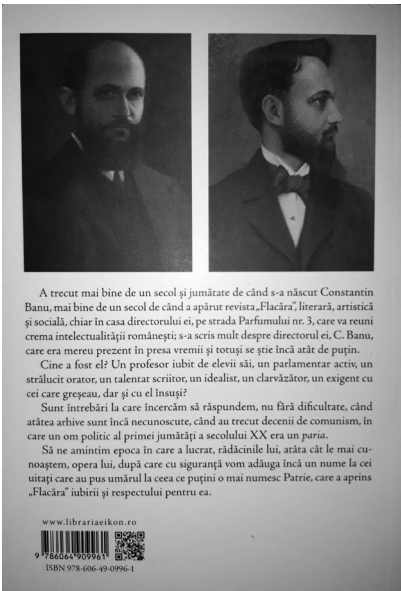

Foto nr. 2 – Coperta cărții, verso: Constantin Banu, Omul care a aprins „Flacăra” iubirii de țară. Autori: Gabriela Banu, Magda Stavinschi, Aureliu Goci, Ed. Eikon, București, 2023, 174 pg., ISBN 978-606-49-0996-1

Constantin Banu (1873–1940) este un scriitor de raftul doi în cultura română (fosta editură Minerva a instituit această expresie) – dar cât de importanți sunt acești scriitori pentru literatura în sine! Nu se poate concepe un munte numai din vârfurile sale, întregul său corp geologic îl definește. S-a remarcat la începutul secolului al XX-lea mai întâi ca ziarist, apoi ca om politic (remarcat și preluat de către Spiru Haret în PNL) – evoluție firească în epocă, dar trebuie spus că Banu a fost toată viața omul unui singur partid, a cărui doctrină a susținut-o, căruia i-a fost deputat ori senator (de Ialomița). Nu se poate spune că presa în care s-a remarcat

i-a făcut faima – sau că el însuși a format această presă spre faima lui. Revista *Voința Națională*, căreia i-a fost director, iar apoi ziarul *Viitorul*, căruia i-a fost redactor șef, sunt vocile cele mai autorizate ale Partidului Național Liberal, iar în anii 1903 (prima) sau 1907 (a doua) se polemiza aspru pe chestiuni doctrinare cu ziare conservatoare precum *Epoca* lui Nicu Filipescu. La capătul unei asemenea polemici pe tema ziaristicii eminesciene (*Epoca* susținând că poetul vestejește corupția liberată „actuală”, cea a anilor 1910) Nicolae Iorga va fi cel ce va concluziona că „liberalii de azi și conservatorii de azi nu sunt tot aceia de pe vremea lui Eminescu”. *Viitorul* ține, totuși, piept tirului neîntrerupt al *Epocii*: iar cel care organizează apărarea liberală este tocmai Constantin Banu, „mobilizând” intelectuali mai tineri, din generația sa, care discută altfel cu bătrânii conservatori din generația lui Nicu Filipescu. Pentru că-l am la îndemână (încheind de curând o cercetare privind receptarea ziaristicii eminesciene), iată-l, de pildă, pe I. U. Soricu (1882–1950), tânăr liberal din echipa lui Constantin Banu, oferind distingeri categoriale între ziaristică și literatură: ... *A fi un bun ziarist înseamnă a fi literat prost. Ziaristica, acest motiv de literatură cotidiană, nu cred că a năzuit vreodată a-și identifica laurii cu aceia ai literaturii. Literații mari merg înaintea popoarelor din rândul cărora se ridică. Ei înalță cu timpul mentalitatea generală la mentalitatea lor personală. Ziariștii mari, din contră. Ei își coboară mentalitatea lor personală la nivelul mentalității celor la care se adresează. Ziaristul așteaptă un efect imediat, literatura așteaptă efect îndepărtat. Ziaristul se adresează mulțimii, literatura se adresează unei pături anume din acea mulțime. Unul are nevoie de sufragiul celor mulți chiar a doua zi după cele scrise, altul n-are nevoie a doua zi decât de sufragiul restrâns al celor câțiva inițiați și atâta tot. Între ziarist și literat există diferențe pe care niciodată nici oamenii nici vremurile nu le vor putea șterge. Și-așa fiind, mă miră faptul că unul dintre confrații noștri a pus chestiunea literaturii în ziaristică. Greșeala cea mare a fost însă că de data aceasta s-a pronunțat și numele lui Eminescu. Nu cumva confrații noștri își închipuie că Eminescu e mare fiindcă a scris și câteva articole politice! Dacă ziariștii se laudă a-1 fi avut și pe Eminescu înscris pe vremuri în breasla lor, ce le rămâne atunci de făcut literaților. Toată lumea știe: de la scrisorile de dragoste și până la un articol de fond e tot atâta diferență cam câtă este de la un articol de fond la Rugăciunea unui dac (1910).*

Desigur, și ideea lui I. U. Soricu este interesantă și, poate, chiar actuală – dar surprindem, în atitudinea sa, o altă încercare de disociere. Mai înainte, anul trecut, în 1909, *Viitorul* vorbea de ce este etern și ce este pieritor

în creația oamenilor. Acum se desparte *ziaristica* de *literatură*. Opera lui Eminescu a trebuit să facă față tuturor acestor rupturi induse cu fiecare prilej al reeditării ei. I. U. Soricu vrea, în fond, imposibilul: să-i despartă pe ziarști – de Eminescu. Prin ziarști el înțelege, de fapt, reporterii, simplii purtători de știri, ori agenții electorali, propagandiștii politici etc. – adică instrumente făcute cu scopul de a domina, într-un fel, masele. Nu mai e nevoie să spunem că situația pe care o descrie este idilică – și, că demonstrația sa este un sofism; în epocă ziaristica implica polemica – ceea ce presupune tot mai mult eleganță în mânuirea ideilor – în locul brutalității limbajului.

Generația lui Constantin Banu încearcă să aducă și să instaureze tocmai eleganța în polemică. Numele său este legat, în istoria literaturii, de revista *Flacăra*, pe care a întemeiat-o în 1911 întreținând-o, acasă la el, până aproape de invadarea Bucureștilor de către nemți (octombrie 1916), apoi reluând-o din 1922 și ducând-o, cu intermitențe, până la moarte. Presa cotidiană, chiar și cea de partid, acorda în fiecare număr un spațiu respectabil literaturii, *Flacăra* concentrează acest spațiu, fiind una dintre revistele importante ale începutului de secol al, XX-lea. Spre deosebire de altele, ea se evidențiază mai ales prin campanii surpriză. Două asemenea campanii sunt reținute de istoria literară: cea privind plagiatul (sau furtul) lui Al. Davila, și cea privind faza bolii lui Eminescu, la Mânăstirea Neamț. Prima este o reluare a temei lansate în *Voința Națională* în anul 1903 și speculată de Ilarie Chendi; în *Flacăra*, reluând subiectul, Constantin Banu încearcă mai mult să stârnească acea curiozitate de cititor acel „a fost sau n-a fost”, se acreditează ideea că drama „Vlaicu Vodă” ar fi fost scrisă de Al. Odobescu, se discută relațiile acestuia cu una dintre fostele soții ale lui Al. Davila. Nu se demonstrează nimic, Al. Davila nu ia cuvântul, acuzația se pierde în neant, în ultimul timp nici nu mai este reținută (G. Călinescu este, pare-se, ultimul care o amintește în *Istoria...* sa) – autorii de azi trec pe lângă. Trebuie spus că suntem în epoca „plagiatului” lui I. L. Caragiale (prieten, de altfel, cu Al. Davila) – și această deschidere a unui front paralel cu cel al lui Caion ține atenția trează asupra temei.

Cea de-a doua temă, cea privitoare la boala lui Eminescu, i se datorează lui Gala Galaction. Acesta scrisese în 1914 *Viața lui Mihai Eminescu*, în colecția revistei, ediție reluată în 1924, în care prezintă în culori sumbre reclusiunea poetului la Mânăstirea Neamț, cu manifestări specifice bolilor psihice. Cartea ajunge, întâmplător desigur, în mâinile lui Leon

Onicescu, intendentul mânăstirii în timpul cât a fost acolo poetul, și acesta scrie, oarecum revoltat, autorului, iar, în 1926, revine public cu texte ce vorbesc despre un Eminescu sănătos, ajutându-l la ținerea socotelilor pentru bucătărie, plimbându-se, întreținându-l cu versuri, etc. Gala Galaction nu schimbă biografia sa, dar la o reeditare în colecția *Eminesciana* a editurii *Junimea*, din 1987, Gheorghe Cunescu integrează aceste memorii ale fostului intendent.

Iată, cât de diferite sunt temele *Flacărei* lui Constantin Banu. O monografie a revistei, adică o citire atentă, rând cu rând, a acestui metru cub de hârtie tipărită, cam cât înseamnă colecția revistei depozitată într-o mare bibliotecă, ar scoate în evidență tezaurul de idei care se păstrează în ea. Monografia lui Constantin Banu este, în intenția celor trei autori, o atragere a atenției asupra unuia dintre cei mai mari „minori” din istoria literaturii române, care a strâns în jurul lui scriitori importanți ai momentului, tezurizându-i dar uitând, sau neputând să-i valorifice la timpul lor, lăsându-i bine ordonați în rafturi tipografice. Scrisă cu pasiunea caldă a sângelui prelungit în urmași, dar și cu ochiul rece al „evaluatorului” desprins de realitatea faptelor inevitabil fierbinți, cartea atrage ca o curiozitate la început, dar pe măsură ce te adâncești în problemele ei această curiozitate devine urgență a revalorificării necesare.

